Amsterdam School of Communication Research

Rapport Project CID ronde 1-3

Herfst 2026

Veranderingen in Digitale Competentie in 2025

Annemarie van Oosten, Roos Korderijnk, Jessica Piotrowski & Claes de Vreese

Amsterdam School of Communication Research, Universiteit van Amsterdam

Inhoudsopgave

Achtergrond 3

Doel en opzet van het onderzoek 3
Focus van dit rapport 4

Methoden 5

Steekproef 5
Meetinstrument: DigIQ2.0 7

Belangrijkste bevindingen 8

1. Digitale competentie verandert weinig 8
1.1 Bepaalde groepen blijven kwetsbaar op het gebied van online veiligheid 9
2. (Gen)AI-competentie neemt toe 11
2.1 Vertrouwen in eigen (Gen)AI-vaardigheden groeit, maar ouderen en laagopgeleiden blijven het meest onzeker 11
2.2 (Gen)AI kennis en prestatie: jongvolwassenen en hoogopgeleiden voorop, digitale kloof in kennis over privacy en effectief gebruik 12
2.3 Lichte discrepantie tussen zelfinschatting en kennis of prestatie op het gebied van (Gen)AI 12
2.4 (Jong-) volwassenen gevolgd over tijd: privacy van GenAI blijft een aandachtspunt 13

Conclusies en aanbevelingen 15

1. Hiaten in digitale prestatie vragen om aandacht 15
2. Groeiende (Gen)AI-competenties, maar een hardnekkige digitale kloof in kennis en zelfinschatting 15

Colofon 17

Achtergrond

Doel en opzet van het onderzoek

Project CID (Competency Insight Dashboard) is een driejarig project van de Universiteit van Amsterdam, gefinancierd door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (projectleider: Piotrowski). Het doel is om de digitale competentie van mensen in Nederland te monitoren en deze data beschikbaar te maken voor beleidsmakers en professionals. Met digitale competentie bedoelen we zowel digitale vaardigheden (het vertrouwen en de kunde die mensen hebben in hun omgang met internet en digitale technologie) als digitale kennis (wat zij weten over onder andere veiligheid, privacy, AI en de betrouwbaarheid van informatie). Vanuit wetenschappelijk perspectief weten we dat de digitale kloof is verschoven van verschillen in toegang tot digitale technologie en internet naar verschillen in digitale vaardigheden en in de opbrengsten van technologiegebruik. Ook blijkt uit recent onderzoek dat mensen kunnen verschillen in algehele digitale competentie (hoge versus lage vaardigheid en kennis op alle domeinen van digitale competentie) maar ook in specifieke aspecten van digitale competentie (bijv. hoog op informatie en communicatievaardigheden, maar laag op veiligheidsvaardigheden[1,2]).

Het is daarom belangrijk om verschillende digitale vaardigheden in kaart te brengen voor verschillende groepen Nederlanders, en te monitoren hoe dit zich ontwikkelt over tijd. Tussen 2024 en 2027 vinden zes meetmomenten plaats. Door herhaaldelijk vragenlijsten af te nemen in verschillende steekproeven ontstaat inzicht in het niveau van digitale competentie in Nederland, in veranderingen over tijd en in de groepen die extra kwetsbaar zijn. Hierdoor kan de digitale competentie van kwetsbare groepen gericht en geïnformeerd worden versterkt, zodat zij veilig en effectief kunnen deelnemen aan een samenleving die zich steeds meer in de digitale ruimte bevindt.

Project CID richt zich op alle inwoners van Nederland van tien jaar en ouder. Deze brede focus maakt het mogelijk om groepen met elkaar te vergelijken en gerichte aanbevelingen te doen over welke doelgroepen welke ondersteuning nodig hebben. Daarnaast volgt dit project een groep jongvolwassenen (19-40 jaar) over tijd, om te zien of er binnen dezelfde groep Nederlanders verandering in digitale competentie over tijd plaatsvindt en welke factoren (bijv. opleidingsniveau of geletterdheid) hiermee samenhangen. Het onderzoek wordt niet alleen online uitgevoerd, maar ook via papieren vragenlijsten die per post worden verstuurd naar inwoners van wijken met relatief veel mensen met een migratieachtergrond en/of een lager opleidingsniveau. Hierdoor worden groepen bereikt die in ander onderzoek vaak ondervertegenwoordigd zijn.

1 Dečman, M., Klun, M., and Stare, J. (2025). A latent profile analysis of DigComp dimensions and the alignment with EU digital goals: a case of Slovenia. *Administratie si Management Public, 45,* 46-68. https://doi.org/10.24818/amp/2025.45-03

2 Hietajärvi, L., Mascheroni, G., Waechter, N., Järvinen, J., & Salmela Aro, K. (2024). Latent profiles of adolescents' digital skills across six European countries. *New Media & Society, 27*, 1–23. https://doi.org/10.1177/14614448241258704

Om effectieve monitoring te kunnen bevorderen, worden de data van dit onderzoek openbaar gemaakt in een openbaar beschikbaar dashboard (dashboard.dedigiq.nl). Dit dashboard vormt een belangrijke bouwsteen voor adaptief beleid. Door trends in vaardigheden, kennis en prestatie/gedrag te volgen kan beleid regelmatig worden bijgestuurd. Bovendien maakt de verzamelde data het mogelijk om concrete, meetbare doelen per doelgroep te formuleren en hier gerichte beleidsmaatregelen én expliciete evaluatiemomenten aan te koppelen. Op die manier ondersteunt de monitoring niet alleen de beschrijving van de digitale kloof, maar wordt zij ook een instrument om deze kloof in de tijd daadwerkelijk te verkleinen.

Focus van dit rapport

In het najaar van 2025 verscheen een eerste rapport met de belangrijkste bevindingen van de eerste meetronde in december 2024 (van Oosten et al., 2025[3]). Op basis van gegevens van 2.417 Nederlanders tussen de 10 en 94 jaar bleek dat **Nederlanders vaak veel vertrouwen hebben in hun eigen digitale vaardigheden, terwijl hun feitelijke kennis en gemeten gedrag en prestaties daar niet altijd mee overeenkomen.** Dit suggereerde dat er zogenaamde 'blind spots' zijn in de digitale competentie van Nederlanders. Verder bleek dat voor AI en generatieve AI (GenAI zowel het zelf-gerapporteerde vertrouwen als de gemeten kennis en prestatie relatief laag waren. Daarnaast zagen we duidelijke verschillen in digitale competentie naar leeftijd en opleidingsniveau, maar niet naar migratieachtergrond. Vooral jonge tieners, ouderen, en mensen met een laag opleidingsniveau, bleken kwetsbaar.

Het huidige rapport bouwt voort op het rapport uit 2025 en beschrijft de belangrijkste bevindingen van meetronde 1 tot en met 3, die plaatsvonden tussen december 2024 en november 2025. Centraal staan de vragen welke **veranderingen** in digitale competentie zich over tijd voordoen en in hoeverre vaardigheden, kennis en feitelijke prestaties rond (generatieve) AI verbeteren naarmate Nederlanders hier meer ervaring mee opdoen. Een specifieke focus op (Gen)AI is noodzakelijk, omdat dergelijke technologie snel overtuigend ogende, gepersonaliseerde tekst, beelden, audio en video kan produceren, terwijl de gebruikte bronnen en onzekerheden van die uitkomsten vaak onzichtbaar blijven. Juist het gebruiksgemak kan een gevoel van beheersing oproepen dat niet overeenkomt met iemands vermogen om uitkomsten kritisch te evalueren, met risico's op overmatig vertrouwen, privacyproblemen, misinformatie en cognitieve uitbesteding[4,5]. Dit maakt GenAI-competentie een belangrijk maatschappelijk aangrijpingspunt: niet omdat andere digitale competenties minder relevant zijn, maar omdat AI veel van deze competenties bundelt en onder nieuwe druk zet. Gerichte interventies zijn daarom nodig, vooral voor groepen met lagere kennis, vaardigheden of prestaties. Zonder dergelijke ondersteuning kunnen bestaande verschillen in digitale participatie, onderwijs- en arbeidsmarktkansen verder toenemen[6].

3 Van Oosten, J.M.F., Korderijnk, R., Piotrowski, J., de Vries, D. A., & de Vreese, C. (2025). *Rapport DigIQ2.0: Uitbreiding van de DigIQ. https://osf.io/db3e6/overview*

4 Park, J. (2025). A systematic literature review of generative artificial intelligence (GenAI) literacy in schools. *Computers and Education: Artificial Intelligence, 9,* 100487. https://doi.org/10.1016/j.caeai.2025.100487

5 Zhang, C., & Magerko, B. (2025). Generative AI literacy: A comprehensive framework for literacy and responsible use. *arXiv preprint arXiv:2504.19038v2.*

6 Mimoudi, A. (2025). Generative AI to bridge the educational divide: Personalized learning and challenges. *Social Sciences & Humanities Open, 12,* 2025, 102140. https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2025.102140

Methoden

Steekproef

Project CID beoogt de digitale competentie van de gehele Nederlandse bevolking in kaart te brengen. Voor onze data-verzameling werken wij samen met onderzoeksbureau Ipsos I&O en maken wij gebruik van hun online panel, waarbij specifiek aandacht wordt besteed aan het verkrijgen van een zo representatief mogelijke steekproef. Omdat een steekproef via alleen een online panel een selecte groep oplevert (gemiddeld hoger opgeleid, minder vaak een migratieachtergrond en altijd internetgebruikers), is gekozen voor een gecombineerde aanpak: naast het online panel is een adressensteekproef (BAG) ingezet, waarbij papieren vragenlijsten per post zijn verstuurd naar adressen in wijken met veel laagopgeleiden en in wijken met veel bewoners met een migratieachtergrond.

In ronde 3 is de werving verder aangepast om de representativiteit te vergroten, met name voor mensen met lagere (digitale) geletterdheid en mensen met een migratieachtergrond. De wervingsbrief voor de adressteekproef bevat een meertalige toelichting (onder meer in het Arabisch en Turks), buurten met >33% 65-plussers en <1.000 inwoners zijn uitgesloten, en de focus ligt op buurten met veel bewoners met een niet-westerse migratieachtergrond (35 buurten, vooral in grote steden) en op 15 buurten met veel laagopgeleiden (voornamelijk buiten de grote steden). Vanwege de sterke samenhang tussen inkomen en opleiding is alleen opleidingsniveau als selectiecriterium gebruikt.

Tabel 1 toont per meetronde de aantallen voor het online panel en de adressensteekproef, de kenmerken van de steekproef, en de verschillen met de MOA Gouden Standaard. Hierbij moet worden opgemerkt dat niet alle leeftijdsgroepen even goed vertegenwoordigd zijn in onze steekproeven. Zo zijn de groepen in de leeftijd van 16-25 en 46-55 jaar ondervertegenwoordigd, en de groep 26-35 jarigen oververtegenwoordigd. Ook zijn hoogopgeleiden oververtegenwoordigd en is het percentage mensen met een migratieachtergrond lager dan in de daadwerkelijke populatie, ondanks dat hier door het onderzoeksbureau aandacht is besteed aan het benaderen van respondenten met een laag opleidingsniveau en een migratieachtergrond. Dit is met name het geval in de aparte steekproef van (jong-) volwassenen in het online panel die gevolgd worden over tijd (volggroep). Door middel van weging zijn de gemiddelden en percentages in dit rapport gecorrigeerd voor groepen die in de steekproef niet volledig representatief zijn vertegenwoordigd. Bij de interpretatie van de resultaten blijft echter voorzichtigheid geboden, met name bij de volggroep, die voor 91% uit hoogopgeleiden bestaat.

Tabel 1. Kenmerken van de steekproef per meetronde

	Ronde 1	Ronde 2	Ronde 3	Volggroep	
	N = 2417	N = 1597	N = 1293	N = 346	
Online panel	2156	1387	1002	346	
Adressen steekproef	261	210	291	-	
	Steekproef %				**MOA Gouden Standaard %**
Geslacht					
Man	43	46	44	33	50
Vrouw	57	54	56	66	50
Leeftijd[7]					
10-15	9	10	5	-	7
16-25	5	5	5	7 *(19-25)*	14
26-35	26	21	29	73	15
36-45	11	10	12	21 *(36-40)*	13
46-55	9	8	8	-	15
56-65	16	17	17	-	15
65+	22	30	24	-	20
Opleidingsniveau					
Laag	14	14	11	2	25
Midden	31	30	29	7	38
Hoog	55	56	61	91	38
Migratieachtergrond					
	11	11	14	11	27

7 N.B. In de vergelijking met de MOA Gouden Standaard wijken de leeftijdsgroepen af van de groepen die we onderscheiden in de analyses.

Meetinstrument: DigIQ2.0

Voor het meten van digitale competentie wordt gebruikgemaakt van de gevalideerde DigIQ-tool (de Vries et al., 2025[8]) en de uitbreiding DigIQ2.0 (van Oosten et al., 2025). Deze meet elf kerndimensies van digitale competentie, variërend van online veiligheid en digitale gezondheid tot AI en duurzame technologie.

De DigIQ2.0 bestaat uit DigIQ-Vaardig, DigIQ-Kennis en DigIQ-Prestatie.

DigIQ-Vaardig meet hoe vaardig iemand zichzelf vindt in elf soorten digitale vaardigheden, met tussen de 2 en 7 vragen per categorie:

1. Strategische informatievaardigheden (online informatie kunnen vinden)
2. Kritische informatievaardigheden (online informatie kritisch kunnen beoordelen)
3. Netiquette (op een nette manier kunnen omgaan met anderen online)
4. Creatieve digitale vaardigheden (digitale producten kunnen maken of veranderen)
5. Online veiligheid en controle over informatie en apparaten (je digitale gegevens en apparaten kunnen beschermen)
6. Online gezondheid en welzijn (je gezondheid kunnen beschermen tegen negatieve gevolgen van internetgebruik)
7. Duurzame/groene digitale vaardigheden (op een duurzame manier kunnen omgaan met digitale apparaten)
8. Digitale problemen oplossen (weten hoe je hulp kunt krijgen met online activiteiten)
9. AI vaardigheden (artificiële intelligentie herkennen en ermee kunnen omgaan)
10. GenAI (generatieve artificiële intelligentie herkennen en ermee kunnen omgaan)
11. Transactionele vaardigheden (digitale technologie kunnen gebruiken bij het regelen van burgerzaken, zorg en transacties)

DigIQ-Kennis toetst digitale kennis met 24 vragen, die deelnemers goed of fout kunnen beantwoorden.

DigIQ-Prestatie/gedrag toetst de prestatie of het gedrag van Nederlanders op elk van de 11 vaardigheden, met 1 tot 3 testjes of gedragsmetingen per vaardigheid.

Een volledig overzicht van vragen van de DigIQ2.0 is te vinden op https://osf.io/dfvqb.
De DigIQ2.0 is vrij te gebruiken door iedereen, zolang er verwezen wordt met een bronvermelding.

Naast vragen over digitale competenties, stelden we ook vragen over:

- Achtergrondkenmerken, zoals leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, migratie-achtergrond en leesvaardigheid;
- Vragen over het gebruik van het internet en digitale apparaten en het krijgen en geven van hulp hierbij.

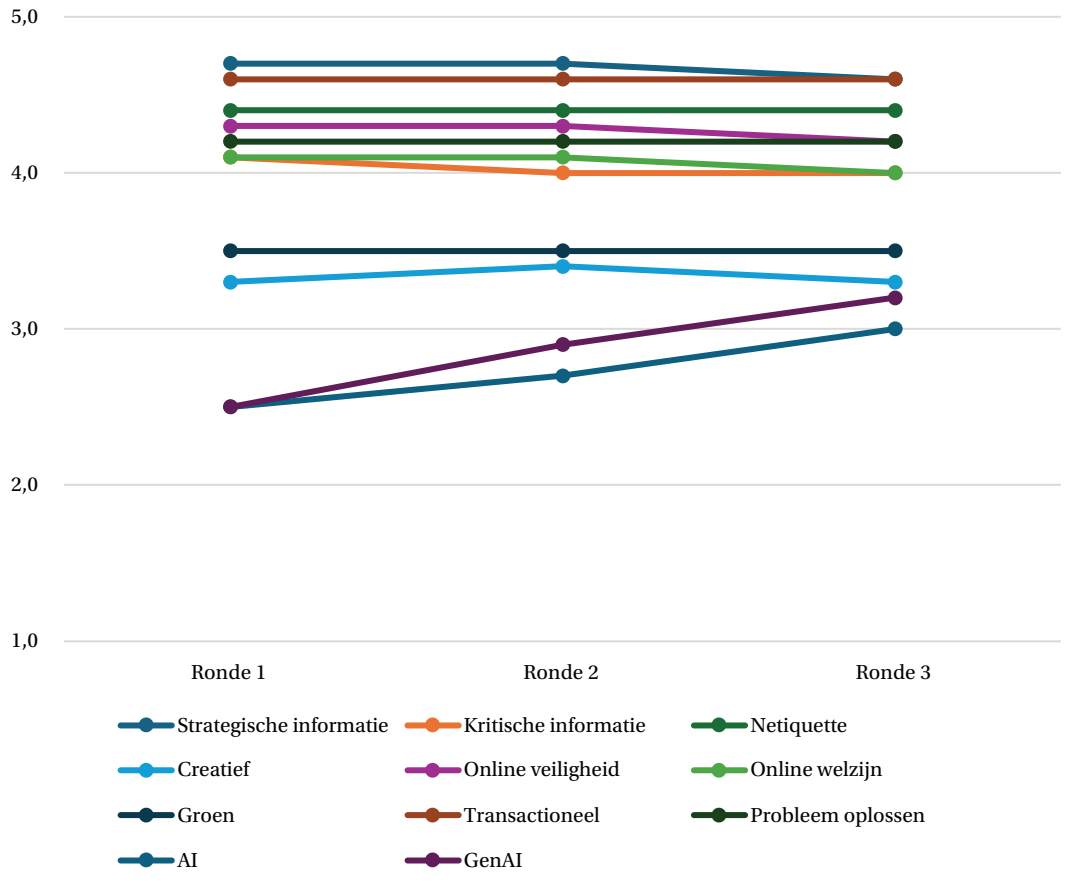
8 de Vries, D, Piotrowski, J.T., & de Vreese, C. H. (2025). Developing the Digiq: A Measure of Digital Competence. *PLoS One, 20(5), e0322995.*

Belangrijkste bevindingen[9]

1. Digitale competentie verandert weinig

Over de volle breedte van de digitale vaardigheden zijn de zelf gerapporteerde scores tussen ronde 1 en ronde 3 relatief stabiel, met voornamelijk kleine verschuivingen. De duidelijkste toename is zichtbaar bij de AI en GenAI-vaardigheden (zie Figuur 1).

Figuur 1. Digitale Vaardigheden over 3 Rondes

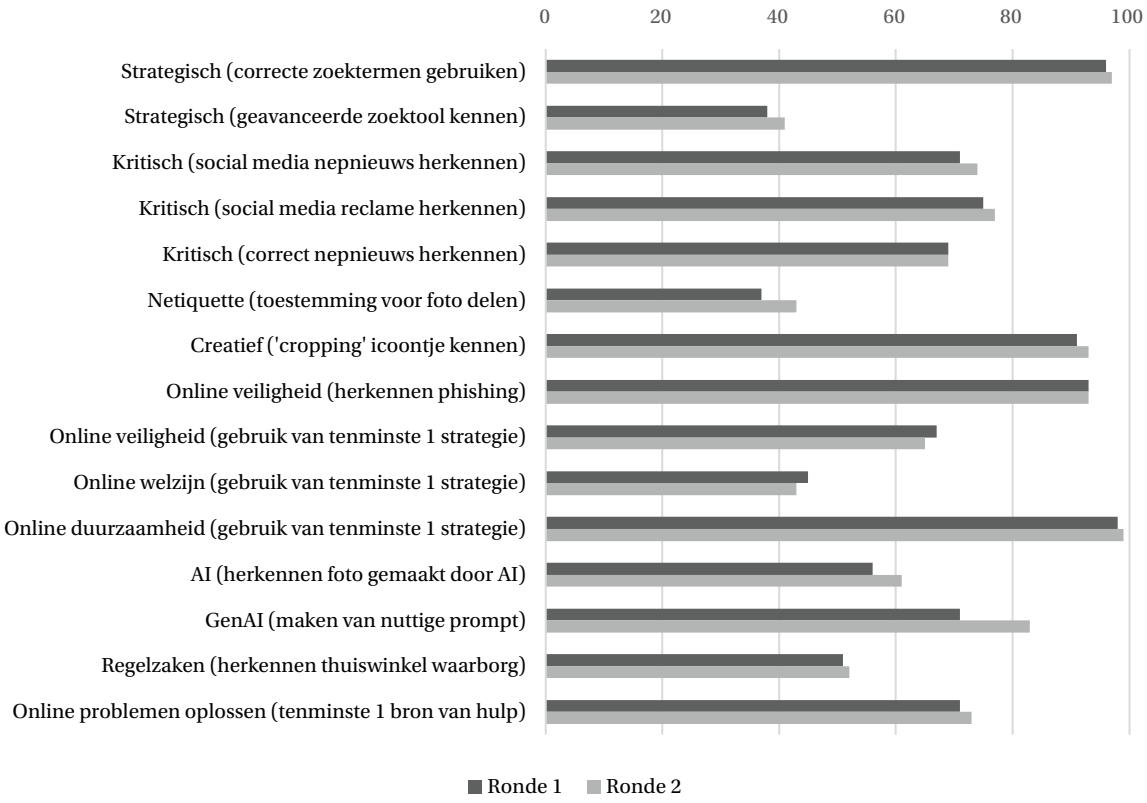
N.B. ronde 1 = december 2024, ronde 2 = juni 2025, ronde 3 = november 2025

Nederlanders scoren consistent lager wat betreft zelfinschatting op de dimensie duurzame/ groene digitale vaardigheden, al zijn hier bescheiden verbeteringen te zien bij de jongste groepen, terwijl de oudere groepen vooral stabiel blijven of een kleine daling laten zien. Ook online content creatie (“Creatief”) is een gebied waar Nederlanders zichzelf laag blijven inschatten, en **waarbij er een kloof blijft bestaan tussen hogere scores van jongeren en jongvolwassenen aan de ene kant, en lagere scores van (oudere) volwassenen aan de andere kant,** met zelfs een kleine daling in zelfrapportage van online creatie vaardigheden tussen de rondes in de 41-65 groep.

9 In dit rapport lichten we enkele hoofdbevindingen uit. Resultaten die worden besproken zonder verwijzing naar een figuur of tabel, zijn terug te vinden in het dashboard op dashboard.dedigiq.nl

Voor digitale 'basisvaardigheden', zoals strategische informatievaardigheden (informatie zoeken online), netiquette (online communiceren) en transactioneel (online regelzaken), **blijven de zelfrapportages hoog en laten zij vooral stabiliteit zien, ongeacht leeftijd, opleidingsniveau, of migratieachtergrond.** Dit blijven echter ook gebieden waar het in kennis of prestatie vaak nog aan schort, en deze prestaties blijven ook vrijwel consistent laag tussen ronde 1 en 2[10] (zie Figuur 2).

Figuur 2. Prestatiemeting ronde 1 en 2

1.1 Bepaalde groepen blijven kwetsbaar op het gebied van online veiligheid

In het vorige rapport over ronde 1 werden enkele aandachtspunten genoemd omtrent kennis op het gebied van regelzaken (vooral online winkelen), online veiligheid, en kritische informatiecompetentie. De **kennis over deze gebieden neemt gemiddeld toe over de rondes heen**, al lijkt de groei tussen ronde 2 en 3 wat te stagneren. Tegelijkertijd blijven sommige groepen Nederlanders kwetsbaar. **Jonge tieners (10–14 jaar) en ouderen (66+) scoren structureel lager op kennis over deze domeinen dan jongvolwassenen.**

De prestatietesten en gedragsmetingen schetsen een gemengd beeld. Voor online veiligheid (phishing herkennen, gebruik van ten minste één beschermingsstrategie) liggen de percentages hoog en stijgen ze in ronde 2 verder, vooral bij de jongvolwassenen. Laagopgeleiden en jonge tieners (10–14 jaar) maken daarentegen veel minder gebruik van geavanceerde maatregelen (zoals adblockers, het maken van back-ups en sterke wachtwoorden) en laten hierbij slechts beperkte vooruitgang zien (percentages blijven rond of onder de 20%).

10 Gezien de veranderingen in enkele prestatiemetingen in ronde 3 vergelijken we hier alleen ronde 1 en 2.

Bij de groep van 66-plussers, en bij laag opgeleiden, ontstaat er ook een interessant contrast: 66-plussers beoordelen hun online veiligheidsvaardigheid positief (ongeveer 4 op een schaal van 1–5), terwijl de feitelijke gedragsscores op het consistente gebruik van meer geavanceerde veiligheidsstrategieën aanzienlijk lager zijn. Ook bij laag- en midden-opgeleiden vinden er discrepanties plaats tussen de relatief hoge zelfrapportage van online veiligheid enerzijds en de gedragsmeting anderzijds, waarbij slechts 60–70% van de respondenten minimaal één veiligheidsstrategie gebruikt. De meer geavanceerde beschermende gedragingen (wachtwoordkluis, lange wachtwoorden, tweestapsverificatie, adblocker, het maken van back ups) blijven vooral bij laagopgeleiden achter.

Dit **wijst op een zekere overschatting op het gebied van online veiligheid**: men voelt zich veilig, vaardig en zorgvuldig online, maar de kennis en het gedrag laten zien dat er nog kwetsbaarheden zijn. Dit wijst op een blijvende digitale kloof op het gebied van online veiligheid: de meer kwetsbare groepen maken juist minder gebruik van de meest effectieve beveiligingsstrategieën.

+

Aandachtspunten:

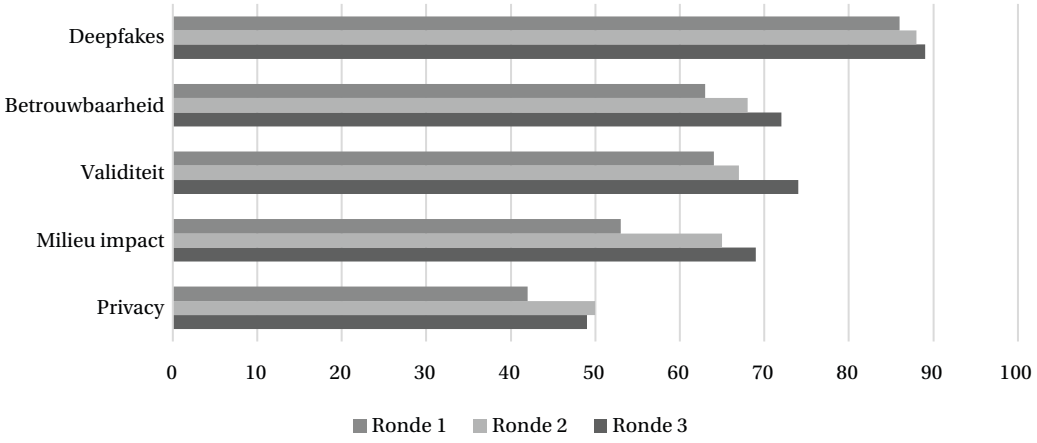
- AI-vaardigheden nemen toe, maar duurzame digitale vaardigheden en contentcreatie blijven achter.
- Zelfvertrouwen is niet altijd vaardigheid: kennis en prestaties blijven bij basisvaardigheden achter.
- Online veiligheid blijft ongelijk verdeeld: jonge tieners, ouderen en lager opgeleiden lopen extra risico.

2. (Gen)AI-competentie neemt toe

Hoewel Nederlanders hun (Gen)AI-vaardigheid nog steeds het laagst inschatten vergeleken met andere vaardigheden, laten de resultaten laten zien dat zowel het vertrouwen in (Gen)AI-vaardigheden als de feitelijke (Gen)AI-kennis en prestaties onder Nederlanders toenemen. Waar in ronde 1 56% een foto gemaakt door AI wist te herkennen was dit 61% in ronde 2. Het maken van een nuttige prompt voor ChatGPT kon 71% van de Nederlanders in ronde 1, en 83% in ronde 2. Het herkennen van personalisatie van websites en apps door AI wordt iets beter, waarbij dit vooral bij zoekmachines zoals Google beter wordt herkend (64% in ronde 1, 69% in ronde 2, 76% in ronde 3). Ook de **kennis over enkele kernaspecten van GenAI – zoals validiteit ("GenAI geeft verschillende antwoorden op dezelfde vraag") en duurzaamheid (milieuimpact van rekenkracht) – groeit. Daartegenover staat dat kennis over de privacy van GenAI achterblijft of stagneert** (zie Figuur 3).

Figuur 3. Percentage correct beantwoord GenAI kennisvragen

Achter de algemene groei in (Gen)AI-competenties gaan verschillen schuil tussen leeftijden, opleidingsniveaus en groepen met en zonder migratieachtergrond. Niet iedereen bouwt in hetzelfde tempo kennis en vaardigheden op, en niet iedereen herkent AI even goed in de digitale diensten die zij dagelijks gebruiken. Er is dus een digitale kloof merkbaar rond AI en GenAI. In de volgende sub-paragrafen laten we zien hoe zelfvertrouwen en (Gen)AI prestatie of kennis uit elkaar kunnen lopen, en waar de grootste kansen liggen voor gerichte ondersteuning.

2.1 Vertrouwen in eigen (Gen)AI-vaardigheden groeit, maar ouderen en laagopgeleiden blijven het meest onzeker

In alle leeftijdsgroepen stijgen de (Gen)AI-vaardigheid zelfrapportages substantieel, met de grootste groei bij de 10–14 en 15–18 jarigen (tot circa 1 punt op een vijfpuntsschaal). Ook in de oudere leeftijdsgroepen (41–65 jaar en 66+) neemt het vertrouwen in AI en GenAI-vaardigheden toe, al blijven hun absolute niveaus lager dan die van jongeren. Dit duidt erop dat vertrouwen in eigen GenAI-vaardigheden zich in de tijd ontwikkelt in de volle breedte van de populatie, maar dat er een structurele leeftijdskloof blijft bestaan, waarbij vooral ouderen relatief lage vaardigheidsniveaus rapporteren. Ook op het gebied van opleidingsniveau blijft er een kloof bestaan: hoewel alle groepen vooruitgang laten zien blijft de kloof tussen laag- en hoogopgeleid

op de domeinen van AI en GenAI over alle rondes intact. Daarnaast zien we op het gebied van AI- en GenAI-vaardigheden verschillen tussen Nederlanders met en zonder migratieachtergrond, terwijl er bij andere vaardigheden nauwelijks verschillen tussen deze groepen zijn. Hierbij rapporteren Nederlanders met een migratieachtergrond over alle rondes heen hogere AI- en GenAI-vaardigheden (gemiddeld een verschil van 0.3 op een schaal van 1-5).

2.2 (Gen)AI kennis en prestatie: jongvolwassenen en hoogopgeleiden voorop, digitale kloof in kennis over privacy en effectief gebruik

Over alle rondes heen zien we een consistent patroon: jongvolwassenen (19–25 jaar) en hoogopgeleiden scoren het hoogst op (Gen)AI-*kennis en prestatie*, terwijl 10–14 jarigen en 66-plussers structureel achterblijven. Jongvolwassenen kunnen ook effectiever prompten en herkennen door AI gegenereerde beelden beter.

De basiskennis over AI in nieuws- en entertainmentapps (bijvoorbeeld dat AI meebepaalt wat je te zien krijgt) is redelijk stevig, maar verfijnde kennis over AI en GenAI, bijvoorbeeld omtrent privacy en datagebruik, blijft achter, met name bij laag- en middenopgeleiden. Ook blijven Nederlanders met een laag opleidingsniveau achter op het gebied van (Gen)AI-prestatie; zij boeken geen vooruitgang in het herkennen van foto's gemaakt door AI, en minder vooruitgang in het maken van een effectieve prompt vergeleken met middenopgeleiden. **De digitale kloof rond AI zit daarmee vooral in verschillen in genuanceerde kennis over privacy en het effectief kunnen gebruiken van GenAI.**

2.3 Lichte discrepantie tussen zelfinschatting en kennis of prestatie op het gebied van (Gen)AI

Ontwikkelingen in zelfrapportage en feitelijke kennis en prestatie samengenomen zien we zowel overschatting als onderschatting wat betreft (Gen)AI-competentie. Zo groeide de zelfgerapporteerde (Gen)AI-vaardigheid van 10-14 jarigen, maar bleven zij achter wat betreft groei in correcte kennis over deze digitale systemen. Daarentegen worden zij wel beter in het herkennen van foto's gemaakt door AI en het maken van een effectieve prompt voor GenAI chatbots. Ook 66-plussers worden beter in prompten (van 39 naar 59%), maar in deze groep blijft de zelfrapportage voor GenAI-vaardigheden laag. Jongeren lijken zichzelf dus wat te overschatten qua GenAI-vaardigheid als we het toetsen met kennis, terwijl ouderen zichzelf voornamelijk onderschatten.

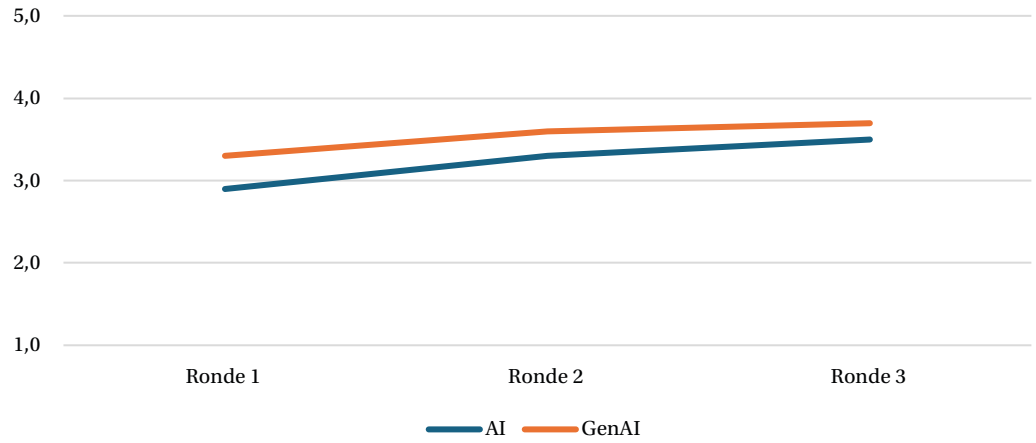
Nederlanders met een migratieachtergrond voelen zich competenter dan Nederlanders zonder migratieachtergrond in het omgaan met AI-toepassingen, terwijl hun kennisniveau hetzelfde is, of bij enkele belangrijke mechanismen (met name personalisatie) zelfs iets achterblijft. Nederlanders met een migratieachtergrond presteren wel beter op het gebied van GenAI, hetgeen overeenkomt met hun hogere mate van zelfgerapporteerde competentie.

Gezamenlijk laten deze resultaten zien dat **de digitale kloof rond GenAI niet alleen gaat over het niveau van kennis en vaardigheden, maar ook over de (mis)match tussen zelfvertrouwen en feitelijke competentie, waarbij sommige groepen (zoals ouderen) zichzelf eerder onderschatten en anderen (bijvoorbeeld jonge tieners) hun GenAI-competentie overschatten.** Dit vraagt om gerichte ondersteuning die zowel vaardigheden als realistische zelfinschatting versterkt.

2.4 (Jong-) volwassenen gevolgd over tijd: privacy van GenAI blijft een aandachtspunt

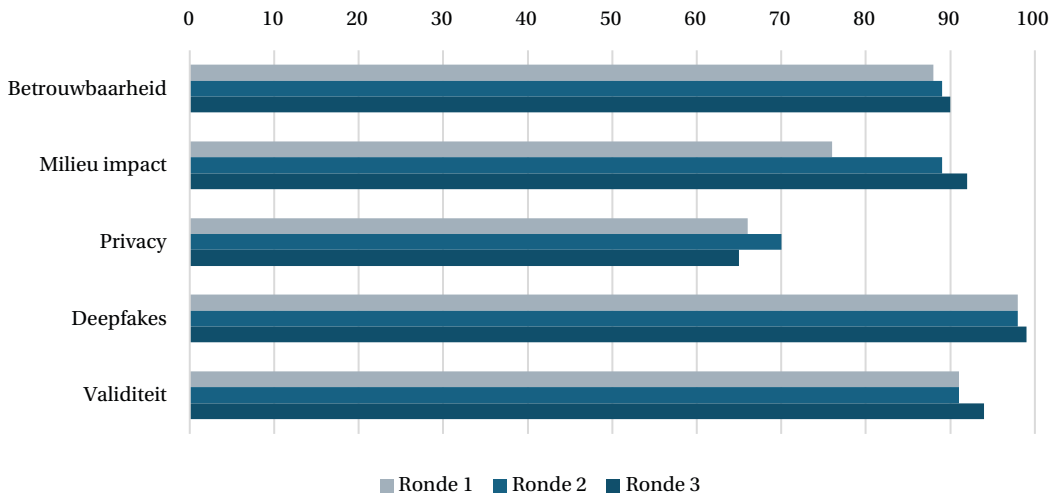
Bij een groep van 19-40 jarigen die we hebben gevolgd over tijd zien we slechts kleine veranderingen over tijd in zelfgerapporteerde (Gen)AI-vaardigheid. Vooral op het gebied van GenAI schatten Nederlanders in deze leeftijdsgroep zichzelf al redelijk hoog in en neemt dit weinig toe (zie Figuur 4). Dit komt overeen met de hoge scores op (Gen)AI-kennis en prestatie, die beperkt toenemen.

Figuur 4: Zelfrapportage (Gen)AI-vaardigheid bij volggroep

Voor de meeste onderwerpen geldt dat kennis al hoog is, en er dus weinig ruimte is voor verandering. Echter, kennis over privacy ("Iemand anders kan ook toegang krijgen tot de informatie die je in GenAI, zoals ChatGPT, invult") is laag en verbetert niet over tijd (zie Figuur 5). Ook bij deze 'GenAI competente groep' lijkt de privacy van GenAI dus een belangrijk aandachtspunt te zijn. Demografische kenmerken (geslacht, opleidingsniveau, migratieachtergrond) lijken weinig invloed te hebben in verandering in GenAI-competentie over tijd voor de volggroep.

Figuur 5: GenAI-kennis over tijd bij volggroep

Aandachtspunten

- (Gen)AI-competentie groeit, maar kennis over privacy blijft achter.
- De AI-kloof blijft bestaan: ouderen, jonge tieners en lager opgeleiden lopen vooral achter in genuanceerde kennis over privacy en effectief gebruik.
- Zelfvertrouwen en competentie lopen uiteen: jonge tieners overschatten zichzelf soms, terwijl ouderen hun (Gen)AI-vaardigheden eerder onderschatten.

Conclusies en aanbevelingen

1. Hiaten in digitale prestatie vragen om aandacht

Dit rapport laat zien dat **we niet kunnen verwachten dat digitale vaardigheden met de tijd *vanzelf* toenemen.** Het blijvende spanningsveld tussen zelfinschatting en achterblijvende kennis en prestaties wijst op een structurele overschatting van de eigen digitale competenties en daarmee op een minder zichtbare, maar blijvende digitale kloof, met name op het gebied van online veiligheid. Voor beleidsmakers betekent dit dat beleid niet uitsluitend mag leunen op zelfrapportages, maar structureel moet worden aangevuld met kennis- en prestatie of gedragsmetingen. Alleen dan worden kwetsbare groepen en de aard van hun kwetsbaarheid zichtbaar. De bevindingen suggereren bovendien dat generieke campagnes minder geschikt zijn om de digitale kloof te verkleinen; jonge adolescenten (10–14 jaar), ouderen (66+), en laagopgeleiden vragen om specifiek toegesneden interventies die niet alleen kennis vergroten, maar vooral gericht zijn op het duurzaam veranderen van specifiek gedrag, zoals het consequent gebruiken van sterke wachtwoorden, tweestapsverificatie, backups en andere geavanceerde veiligheidsstrategieën. Daarnaast laten de resultaten zien dat groene digitale vaardigheden structureel achterblijven. Dit heeft implicaties voor de duurzame en bewuste omgang met digitale technologie. Op basis van dit rapport bevelen wij de volgende aspecten aan voor toekomstige campagnes en interventies:

- ✓ Communiceer expliciet over overschatting: ontwikkel publiekscampagnes die laten zien dat “je veilig vóelen” niet hetzelfde is als “veilig handelen”.
- ✓ Gebruik gepersonaliseerde feedbacktools (online checks of quizzen met prestatiemetingen) waarmee burgers direct zien waar hun gedrag nog tekortschiet.
- ✓ Verschuif de focus van alleen kennis naar concreet beschermend gedrag: stel als indicator niet “kennis van phishing”, maar “consistente toepassing van minimaal 2–3 veiligheidsstrategieën”.
- ✓ Neem duurzame digitale vaardigheden expliciet op in onderwijsprogramma’s en publiekscampagnes om bewust gedrag te stimuleren.

2. Groeiende (Gen)AI-competenties, maar een hardnekkige digitale kloof in kennis en zelfinschatting

Achter de algemene groei in (Gen)AI-competenties schuilt een digitale kloof. Jongvolwassenen en hoogopgeleiden lopen voorop in kennis en prestatie, terwijl 10–14 jarigen en 66-plussers structureel achterblijven. De digitale kloof rond (Gen)AI gaat echter niet alleen over verschillen in kennis of prestatie aan de ene kant en vertrouwen in vaardigheden aan de andere kant, maar

ook over de mis of onderschatting daarvan. Zo zijn 66-plussers geneigd hun GenAI-vaardigheden te onderschatten, waarbij hun prestaties verbeteren over tijd maar hun zelfvertrouwen laag blijft. Jonge tieners hebben daarentegen een groeiend zelfvertrouwen in het gebruik van GenAI maar blijven achter in correcte kennis. Nederlanders met een migratieachtergrond rapporteren door de tijd heen iets hogere (Gen)AI-vaardigheden en scoren op sommige prestatietesten hoger dan Nederlanders zonder migratieachtergrond, maar hun kennis over bijvoorbeeld personalisatie door AI blijft wat achter. De kloof rond AI en GenAI zit daarmee minder in het "wel of niet kennen van AI" en meer in de verfijnde kennis over betrouwbaarheid en personalisatie. Vooral de mate van privacy bij het gebruik van GenAI lijkt hier een belangrijk aandachtspunt, aangezien kennis hierover zelfs bij de 'AI-competente' groep van jongvolwassenen achterblijft.

> ***"De kern ligt in het dichten van verfijnde kennishiaten (vooral rond privacy en personalisatie) én in het beter kalibreren van zelfvertrouwen ten opzichte van feitelijke competenties."***

De groei in AI-competentie (zowel het vertrouwen in vaardigheden als de feitelijke kennis en prestaties) biedt kansen, maar vraagt tegelijkertijd om stevige verankering van kritische en veilige omgang met AI-toepassingen in de samenleving, zodat nieuwe technologie geen versneller wordt van bestaande ongelijkheden. Beleid rond AI en generatieve AI moet dus verder gaan dan het vergroten van basiskennis alleen. De kern ligt in het **dichten van verfijnde kennishiaten (vooral rond privacy en personalisatie) én in het beter kalibreren van zelfvertrouwen ten opzichte van feitelijke competenties.** Voor beleidsmakers betekent dit onder meer:

- ✓ Speciale aandacht voor overschatting van GenAI-vaardigheden, bijvoorbeeld via interventies die expliciet focussen op risico's en beperkingen van AI-systemen rondom privacy.

- ✓ Versterking van het zelfvertrouwen bij groepen die zichzelf onderschatten (bijvoorbeeld ouderen) door succeservaringen met praktische oefeningen (AI-herkenning, prompten) en duidelijke feedback.

Tot slot wordt voor alle digitale competentie domeinen geadviseerd om een structurele monitoring te onderhouden (bijvoorbeeld de dashboard.dedigiq.nl), die zowel prestaties, kennis als zelfinschatting meet, zodat mismatches tijdig worden gesignaleerd en beleid gericht kan worden bijgestuurd.

Colofon

Over de auteurs

Dr. Annemarie van Oosten is senior onderzoeker, dagelijks projectleider en contactpersoon voor project CID. Daarnaast is zij universitair docent communicatiewetenschap aan de Universiteit van Amsterdam. Naast haar onderzoek naar digitale competenties richt haar onderzoek zicht op jongeren, seksualiteit en moreel gedrag in sociale media.

Roos Korderijnk, MSc. is junior onderzoeker voor project CID. Roos studeerde communicatie- en informatiewetenschappen aan de Universiteit Utrecht, en Communicatiewetenschappen aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

Prof. Dr. Jessica Taylor Piotrowski is eindverantwoordelijke en hoofdonderzoeker van het DIGCOM project en project CID. Jessica is hoogleraar Digitale Samenleving aan de Universiteit van Amsterdam, directeur van het Center for research on Children, Adolescents and the Media (CcaM) en directeur van de Graduate School for Communication. Haar onderzoek gaat over hoe de digitale samenleving en de ontwikkeling van (jonge) mensen elkaar beïnvloeden.

Prof. Dr. Claes H. de Vreese is medeaanvrager van het DIGCOM project. Claes is universiteitshoogleraar Artificiële Intelligentie en Samenleving aan de Universiteit van Amsterdam. Ook is hij oprichter en directeur van de Digital Democracy Center en medeoprichter van het AI, Media and Democracy Lab. Claes doet onderzoek naar de rol van media en artificiële intelligentie in de democratie.

Met dank aan Raluca Groza voor haar assistentie bij de data-analyse, en aan Ipsos I&O voor hun advies en zorgvuldige dataverzameling.

Project CID wordt gefinancierd door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, met een subsidie toegekend aan Prof. dr. Jessica Piotrowski.

Dit rapport citeren?

Van Oosten, J.M.F., Korderijnk, R., Piotrowski, J., & de Vreese, C. (2026). *Rapport Project CID ronde 1-3: Veranderingen in Digitale Competentie in 2025.*

Meer informatie?

Op deze webpagina https://osf.io/d5c7n/ is alle informatie over dit project te vinden. Bijvoorbeeld meer informatie over de onderzoeksmethode.
De DigIQ2.0 vragen zijn ook beschikbaar voor gebruik door anderen.

Voor vragen of meer informatie, e-mail naar digiq-cw-fmg@uva.nl

Credits

Grafische Vormgeving:
Univorm
Afbeeldingen:
Envato Stock, Adobe Stock